

Posudek na disertační práci kolegy Mgr. Stanislava Žáka: „Sebevražda jako hledání života“

Kolega Žák svou pozoruhodnou práci na téma „sebevraždy“ rozvrhuje dějinně i systematicky. Celou předloženou disertací prostupuje snaha pochopit tento fenomén ze života samého, nikoli pouze jako deficientní důsledek nějakých poruch lidské bytosti. Tematizuje proto problém smrti z nejrůznějších hledisek a překvapený čtenář je zaskočen, kolik protichůdných pohledů na smrt a její úlohu existuje a dodnes platí. Ohled na iniciace je jen úvodem k rozlišení transkulturálních rozdílů v chápání a posuzování smyslu smrti. Po precizaci náboženských aspektualit se autor se zastavuje u názorů řeckých a římských filosofů.

Je třeba vyzdvihnout hlubokou znalost filosofických předpokladů této otázky, která je nesmírně složitá a obsáhlá. Tento široký úvod do problému smrti naznačuje, že nejsme s tímto důležitým fenoménem života každého z nás, v podstatě vůbec dostatečně vyrovnáni. Dokazují to i názory moderních filosofů na smrt a sebevraždu, kde se setkáváme často s protichůdnými názory. Je vidět, že otázka, pronikající všemi úvahami předložené disertace je nesporně jednou z nejdůležitějších otázek i současného života, přestože se o těchto otázkách mluví jen sporadicky.

Autor si uvědomuje, že příčiny sebevražedného jednání nejsou tak jasné, jak se s nimi setkáváme v odborné literatuře. Jedná se vlastně o problém, jenž byl řešen vždy nedostatečně a je s podivem, že v dnešní době je směr tázání vlastně veden jen odbornicky, bez ohledu na existenciální kořeny, které zde určitě hrají velmi důležitou roli.

Je velmi důležité, že se někdo pustil do reflexe tohoto problému a postavil otázku takto jednoznačně a velmi odvážně. Je skutečně sebevražda jen úkazem nějaké zdravotní insuficience, nemusí např. vyplývat ze smyslu lidské svobody atp.?

Autor si uvědomuje, že takové ukotvení ontického smyslu sebevraždy je do jisté míry i nebezpečné, ale přesto se odvažuje vstoupit na tuto naprosto riskantní půdu. Bere si do ochrany teze významných psychologů, psychiatrů, lékařů, i když si uvědomuje, že půda, na kterou se odvážil, je půdou existenciálního tázání, afikujícího přímo kořenovou podstatu samého života. Proto se v této studii můžeme setkat s problematikou, jako je „svoboda“, „etika člověka“, „smysl života a utrpení“ atd.

Řazení problémů za sebou prozrazuje, že se jedná o téma, kterým je autor zcela pohlcen, kterému se věnuje dlouhá léta. Práce je napsána velmi bytostně, slova jsou opatrně vážena.

Kolega Žák si uvědomuje, že pochopit smrt předpokládá mít jasno o životě, Vždyť „mrtvé“ může být jen to, co před tím žilo. Jedná se tedy o privaci života všude tam, kde můžeme mluvit o smrti a umírání. Ale život není tak jednoduchý fenomén, který by se dal vsunout do

definice, která se dá jednoduše pochopit a jednoduše zapamatovat. Život je právě tajemstvím, před kterým stojíme v distanci a v úctě. Autor si uvědomuje, že současný vědecky emancipovaný jedinec, vybavený vůlí k moci prosazovat sama sebe jako zdroj své svobody, mnohdy špatně pochopené, je veden intencí k úplnosti i v definování života, zdraví, dobra. Autor předložené disertace je si vědom, že zde selhává technologická, logická vědecká výbava deskripce těchto entit a platností. Proto se celou prací „vznáší“ ostych a opatrnost v aproximaci k těmto podstatám, což se projevuje i ve velmi širokém záběru dějinném i systematickém.

Definice smrti se v práci objevuje na pozadí různých výkladů protikladů života, buď může být ve sporu se životem, či jen protivou, která má mezi protiklady střední člen, nebo je privací či vztahem, zcela podle Aristotelovy „Metafyziky“. Pokud je život a smrt ve sporu (nic není uprostřed mezi protiklady), pak je smrt absolutní nicotou, ale to by musel i život být absolutním. Autor tvrdí: „*Existuje-li život ve smyslu absolutního bytí a jiný ani existovat nemůže, není smrt tak, jak je chápána, tj. ve smyslu absolutní nicoty, možná, není pro ni místo*“. (s. 141) Proto přechází autor ke kladení jen relativní platnosti života a smrti, tj. vztahuje se k funkcím protikladů ve smyslu vztahu, privace, či pouhé kontradikce.

Zde se dostává autor do neřešitelných aporií, které se vždy vztahují k problematice života a smrti jako konečného fenoménu, které se pokusíme definovat. Tyto fenomény se vymykají definičním možnostem, obsahují v sobě tajemství, a proto je práce neobvykle rozsáhlá, je zde používáno malého písma, obsahuje v sobě nesmírné množství otázek, které postrádají nárok na jednoznačné odpovědi, a které jsou důležité právě tím, že v těchto otázkách prodléváme, a tak „cizelizujeme“ svůj vztah k člověku, jenž je nositelem života a smrti. Jen člověk ví o těchto možnostech a může si tvořit život z možností, které si vybere. Proto ale smrt bude vždy tím základním, k čemu se musí vztahovat, co nelze odmyslet, nelze se „ubavit či upracovat“ k bezmyšlenkovitosti. Snaha vše definovat jednoduchým způsobem zde ztroskotává.

Kolega Žák vyslovuje velmi precizně to, co zaznívá z metafor Janā Patočky a dalších, totiž že existenciální krize je něco, co do života bytostně patří, a co naopak nás otvírá pro netušené horizonty, do nichž bychom se jinak nikdy nedostali. To samozřejmě vrhá i jiné světlo na fenomény jako je lidská bolest, utrpení a spirituální krize. Je třeba se naučit žít v podstatné nezajištěnosti, vždyť v tom spočívá lidská specifikace, jen tím se člověk stává člověkem, participuje na celku, jehož součástí je i tato možnost, která není jen nahodilostí, ale podstatným znakem života každého z nás. Teprve na protikladu s touto analýzou se nám ukazuje, jak konzumní život je jen slepou uličkou v dějinné posloupnosti lidských existenciálních možností, jak je zpozdilé chtít společnost a jednotlivce ukotvit na smyslu pouhého spotřebovávání jsoacen. Autor této disertace se snaží, seč může, podpořit své intence výroky těch, o kterých se domnívá, že nesou s sebou certifikát obeznámenosti a pravdivosti, proto se v práci objevuje tak široký záběr dějinný i časný. Celou prací se vine leitmotiv obranného charakteru, nezapomenout na někoho, kdo by mohl tyto teze

podtrhnout. To svědčí o odvaze a kultivovanosti autora této předložené práce. Autor disertace problematizuje fenomén sebevraždy v pozitivním smyslu, hledá hlubší vysvětlení, než jaká nám nabízejí medicínské, sociologické a antropologické analýzy. Uvědomuje si, že lidské rozhodování je volba možností, která je založena jinak než pouze kauzálním způsobem, uvědomuje si na rozdíl od mnohých, kteří se tímto tématem zabývají, že je možné provést sebevražedný čin z touhy po uznání těch nejbližších, z touhy po lepším, spravedlivém životě, z touhy po absolutním životě. Uvědomuje si, že logická souvislost příčiny a následku či důvodu a konsekvence nestačí pro vyjasnění podstaty tohoto fenoménu.

A v tom je práce přínosná, proto **ji jednoznačně navrhuji k obhajobě** a doufám, že se dočká i publikace a pomůže v naší veřejnosti otevřít problematizace, na něž již dlouho čekáme, dosud marně. V tomto ohledu je disertace velmi užitečná, moderní a objevná.

Téma je velmi aktuální, metody zde použité jsou odpovídající druhu vědeckého textu, jde o srovnávání, analýzy, konkréce. Výsledek práce je naprosto adekvátní, jde o filosofické téma, formálně je práce, až na velmi drobné nedostatky gramatického charakteru, naprosto v pořádku.

Jako publikace bude dobrým vodítkem pro výuku etiky na všech vysokých školách s humanistickým zaměřením. Práce obsahuje i srovnávání, která jsou nosná pro teorii vědy, a hlavně pro etiku v širokém, obecném smyslu. Otevírá dialog nejen zde u nás, ale i v evropském kontextu.

V Praze dne 20. dubna 2010

Prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.